

KJJK ainekava põhikoolile	Ainevaldkond: eesti keel ja kirjandus Õppeaine: kirjandus
Kooliaste: III	Klass: 9. kl Tundide arv nädalas: 2 t
Õppeaine kirjeldus (sh ainespetsiifikast lähtuvad erisused)	
<p>Kirjanduse õppeaine aluseks on eri liiki ja žanris kirjandusteosed, sealhulgas tüvitekstid või nende katkendid nii eesti kui ka maailmakirjandusest. Sellest johtuvalt saab ainetundides kasutada erinevaid lugemisviise ja -mudeleid, kultuurivaldkonnaga seotud aime- ja meediatekste. Ainetundides saab tekste siduda eesti kultuuri erijoontega ning võrrelda eesti kultuuri teiste kultuuridega.</p> <p>Õpilasel on võimalus leida endale iseseisvalt sobivat lugemisvara, põhjendada oma valikut, tutvustada loetud raamatut ja selle autorit ning jagada kaaslastele lugemiskogemusi. Õpilane saab võrrelda kirjandusteost ja selle põhjal valminud lavastust või filmi.</p> <p>Kirjandustundide ülesanne on õpetada õpilast leidma teose teema, peamõtte, kesksed probleemid, põhjuse ja tagajärje seosed ning arutleda põhisündmuste üle. Õpilane iseloomustab ja võrdleb tegelasi, analüüsib tegelastevahelisi suhteid ja nende väärtushoiakuid, analüüsib kirjandusteose vormivõtteid ja kompositsiooni. Kirjandusteoseid on võimalik dramatiseerida, nende põhjal koostada dialooge ning monolooge. Õpilane saab koostada ja esitada loetud teose, mõne kultuurinähtuse või oma kultuurikogemuse põhjal ettekande, kasutades selleks esitlustarkvara.</p> <p>Kirjandustunnid võimaldavad õpilasel aktiivselt osaleda arutelus ning õpetavad selget ja sobivat väljendusoskust, rikastades õpilase sõnavara ning andes võimaluse kasutada kujundlikke väljendeid ja erinevaid kõne- ja lausekujundeid. Suulises ja kirjalikus väljenduses kasutab õpilane korrektset keelt ning järgib nii käsikirjaliste kui ka digitaalsete tekstide vormistusnõudeid. Suulises ja kirjalikus tekstiloomes on võimalik kasutada rahvaluule elemente.</p> <p>Õpitulemused (sh üldpädevused) Õppesisu</p>	

Õpilane oskab:

- klassikaaslastele tutvustada loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrrelda teost mõne teise teosega;
- jutustades kasutada tsitaate loetud teostest; • sõnastada teksti teemat ja peamõtet;
- leida teksti sõlmsündmusi ja sündmustest põhjuse-tagajärje seoseid;
- leida tekstist ja kasutada õpitud kõnekujundeid;

Lugemine:

- lugemise iseseisev eesmärgistamine;
- erinevate lugemistehnikate valdamine; • oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine;
- etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine;
- huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine;
- loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine

- seletada 5 eetilisi hoiakuid kajastava vanasõna tähendust;
- leida tekstist ja seletada õpitud kõnekäände;
- eristada vanasõnu, kõnekäände ja mõistatusi; ● nimetada ja eristada rahvaluule põhilikke; ● nimetada ja eristada ilukirjanduse põhilikke; ● kirjutada loetu põhjal jutustavat, kirjeldavat ja arutlevat teksti;
- koostada ja esitada teost tutvustavat ettekannet.
- Õpilane on läbi lugenud vähemalt neli tervikteost (raamatut) ning oskab esitada peast vähemalt ühte luuletust.

Üldpädevused

Kultuuri- ja väärtuspädevus

Õpilane:

- austab vaimseid ja kultuuriväärtusi (keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa);
- väärtustab funktsionaalset kirjaoskust ning arendab teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse;
- kasutab sündmuste, nähtuste või seisukohtade erinevate tahkude väljatoomisel rollimängu, dramatiseeringut, diskussiooni, väitlust, intervjuud vms;
- tähtsustab kirjalike tööde korrektset vormistamist nii paber kandjal kui ka arvutis.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus

Õpilane:

- on haaratud klassivestlustesse, paaris- ja rühmatöösse;
- kuulab eesmärgistatult kaasõpilasi ja õpetajat;
- tegutseb kuuldu põhjal, annab kuuldule hinnanguid;

klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega;

- lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele;
- koolis soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine (analüüsiks vajalike tekstilõikude märkimine, tsitaatide väljakirjutamine jms);
- käsitletava teemaga seotud teabetekstide eesmärgistatud lugemine.

Jutustamine:

- loo jutustamine erinevast vaatepunktist, kasutades väljakirjutatud tsitaate;
- loo kokkuvõtlik jutustamine;
- erineva kompositsiooniga tekstide jutustamine;
- jutustades põhjuse-tagajärje seose jälgimine;
- teose sisu kokkuvõtlik ümberjutustamine faabula ja süžee järgi;
- loo jutustamine selle meeleolu rõhutades; ● kahe või rohkema erineva loo (ka erinevas žanis) komponentide sidumine ja jutustamine;
 - loo jutustamine teksti kompositsioonelementidest lähtuvalt;
- jutustades ajastuomase ainese esiletoomine;
- teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Teose mõistmist toetavad oskused:

- küsimuste koostamine (fakti-, analüüsi- ja hindamisküsimused, fantaasiaküsimused); ● küsimustele vastamine tekstilõiguga (tsitaadiga), teksti fraasidega, teksti toel oma sõnadega, peast;
- teksti kesksete mõtete leidmine;
- teksti võtmesõnade leidmine;

- arendab suulist vestlust ja avaldab arvamust;
- peab kinni rühmasisestest kokkulepetest ja käitumismallidest.

Enesemääratluspädevus

- teksti teema ja peamõtte sõnastamine; •
- arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal;
- kokkuvõtte kirjutamine;

Õpilane:

- analüüsib ja kirjeldab ennast ja teisi, annab edasi enesekohast informatsiooni (omadusi, tundeid, mõtteid, võimeid, käitumist);
- kujutab sündmusi ja tegelasi skemaatiliselt, kasutades diskussioonivõrku, loo kaardistamist, sündmuspaiga skeemi, Venni diagrammi vms;
- lööb kaasa töös aktiivõppemeetoditega (rollimäng, dramatiseering, väitlus, suunatud diskussioon jms).

Õpipädevus

Õpilane:

- kaardistab ideid ja kavastab teksti;
- arendab protsesskirjutamise oskust;
- kasutab erinevaid kuulamis- ja lugemisstrateegiaid, nt kaaslaste jutu reflekteerimine, kõneleja märguannete tähelepanemine (olulise rõhutamine, näoilmed, žestid), kujutluspiltide loomine (seosed varem kogetuga, antud tegelaste vahel, sündmuspaigates jms);
- teeb märkmeid eesmärgipäraselt (kaart, plaan, joonis, sõnapilv, ajatelg, nimekiri) ja rühmitab infot (tabel, märksõnaskeem vms);
- planeerib efektiivselt oma aega ning püstitab realistlikke eesmärgi.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogialane pädevus

Õpilane:

- arendab teabetekstide abil oskust lugeda teabegraafikat;
- koostab teksti põhjal ajatelge, märksõnaskeemi, mõistekaarti, Venni diagrammi, mandalat jms;
- valib info rühmitamiseks, seoste loomiseks ja üldistamiseks sobivad mudelid;
- teeb skeemide/ kirjutamismudelite järgi

- konspekti koostamine;
- autori hoiaku ja teksti sõnumi mõistmine ning sõnastamine, illustratiivsete näidete leidmine tekstist;
- oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine;
- illustratiivsete näidete otsimine tekstist (tsitaatide otsimine, valimine, esitamine, valiku põhjendamine ja tähenduse kommenteerimine);
 - esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal;
- probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine;
- loetu põhjal järelduste tegemine;
 - tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine:

- tegelase analüüs (bioloogiline, psühholoogiline, sotsiaalne, kujundlik aspekt);
- lihtne ja keeruline tegelane;
- teoses tegelasega toimunud muutuste leidmine;
- kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp; • tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga;
- tegelase sisekonflikti äratundmine;
- tegelaste käitumise põhjuste analüüsimine;
- sündmuste toimumise aja ning koha kindlaksmääramine;
- tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus;
- pöördeliste sündmuste leidmine;
- sündmuste põhjuse-tagajärje seoste leidmine; • miljöö kirjeldamine;
- teose rütm (ellipsi täitmine);
- ajastuomase ainese leidmine teosest;
- Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine;
- teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.

loetust kokkuvõtet, kirjeldab ja võrdleb sündmusi/ tegelasi nii suuliselt kui ka kirjalikult;

- õpilane arutleb, põhjendab ja argumenteerib skeemide/ diagrammide põhjal loogiliselt;

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine:

- kirjutab põhi- ja järgarve nii sõnade kui ka numbritega, loeb ning kääneb arvsõnu.

Ettevõtlikkuspädevus

Õpilane:

- koostab õppeaasta jooksul endale õpimapi; • aitab korraldada klassi- ja kooliüritusi.

Digipädevus

Õpilane:

- kasutab õppetöös moodsat riistvara (fotoaparaadid, nutitelefonid, tahvelarvutid, diktofonid, arvutid) ettekannete tegemiseks ja loovülesannete juures, nt teksti täiendamisel foto või videoga;
- kasutab kaasaegseid elektroonilisi infootsingutehnikaid;
- kasutab digitaalseid õigekeelsus- ja sõnavaraallikaid;
- koostab ja toimetab tekste tekstitöötlusprogrammides, nt Google Drive'is.

- kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine;
- epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine;
- sümbolite seletamine;
- teose stiililise eripära kirjeldamine;
- luuleteksti tõlgendamine;
- oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine:

- eepika, lüürika, dramaatika tunnused;
- eepose, romaani (erinevad liigid);
- jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused; • oodi tunnused;
- arvustuse olemus;
- romantilise ja realistliku teose tunnused; • rahvaluule liigid ja alaliigid;
- muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum, moraal);
- kirjandusteose ekraniseering ja dramatiseering.

Esitamine:

- eesmärgistamine (miks, kellele ja mida esitatakse);
- esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine;
- korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon;
- silmside hoidmine publikuga, miimika ja žestikulatsiooni jälgimine;
- teost tutvustava ettekande koostamine ning esitamine;
- luuleteksti esitamine peast;
- lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina);
- draamateksti esitamine ositi;
- instseneeringu esitamine.

	<p>Tekstiloomed:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● muinasjutt; ● muistend; ● romantiline või realistlik jutt;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> ● ümbersõnastatud vanasõnad (nt <i>kes teisele auku kaevab, sellel on labidas käes</i>); ● kujundirikas luuletus või miniatuur; ● tegelase iseloomustus või elulugu; ● tegelaste juhtlause; ● teise ajastusse paigutatud tegevustikuga lugu; ● miljöö kirjeldus; ● kirjandusteose probleemidest lähtuv arutlus; ● alustekstile sisuline vastandtekst (nt idüllilise loodusluuletuse kõrvale keskkonnaprobleeme kajastav lugu); ● teatrietenduse arvustus; ● kirjandusteose arvustus. <p><i>Terviklikult käsitletavaid teoseid (valik):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● A. H. Tammsaare “Kõrboja peremees” ● A. Kivikas “Nimed marmortahvilil” ● L. Koidula “Säärane mulk” ● Ed. Vilde “Pisuhänd” ● Vallik “Mis juhtus, Ann?” ● Fr. R. Kreutzwald “Kalevipoeg” (kaks lugu) ● Üks reisikiri (omal valikul) ● Üks luulekogu omal valikul (V. Osila - Ida-Virumaa poetess) <p>Sissevaateid kultuurilukku:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● K. J. Peterson, ● J. Liiv, ● A. H. Tammsaare, ● Heino Kiik (Ida-Virumaalt pärit kirjanik).
--	---

Põhimõisted:

arvustus, draamaatika, dramatiseering, eepika, eepos, ekraniseering, ellips, faabula, inversioon, jutustus, lüürika, miniatuur, novell, ood, prototüüp, rahvaluule, realism, romaan, romantism, sisekonflikt, sümbol.

Praktilised tööd ja lõiming kooliüritustega/õppeainetega

Tänu tekstipõhisele õpetamisviisile on võimalik kirjandust lõimida **kõikide õppeainetega**. Enam kasutame võimalust lõimida eesti keele, ühiskonna-, inimeseõpetuse ning ajalooa.

Eesti keel: ilukirjanduslike tekstide kasutamine funktsionaalse lugemise arendamiseks.

Ühiskonna- ja inimeseõpetus: saab arutleda ja arendada vestlust vastutuse ja eetika osas; võimalik on mängida läbi erinevaid rolle ja situatsioone, mis meedias või päriselus tekkinud konfliktide/kokkupõrgete tõttu aset võivad leida, ning arutleda, kuidas erinevad pooled end tunda võiksid; kuidas teha vahet tõesel ja vääril infol jne.

Ajalugu: ajalooajalooperioodi või -sündmuse kohta saab kirjutada kujuteldava uudise, reportaaži või intervjuuerida ajaloolist isikut. Saab lugeda intervjuud mõne kirjanikuga, mille abil sisse juhatada autori tekstide analüüs. Ajakirjanduslikke tekste ja olukordi analüüsides arenevad õpilases kultuuri- ja väärtuspädevus, samuti sotsiaalne- ja kodanikupädevus.

Lõiming kooliüritustega (arendab potentsiaalselt pea kõiki üldpädevusi, nt kultuuri- ja väärtuspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, ettevõtlikkuspädevus, digipädevus):

- kadri- ja mardipäev
- jõulupidu
- eesti kirjanduse päev
- EV aastapäev
- emakeelepäev ja eesti keele nädal (külas kirjanik, ajakirjanik, raamatukoguhoidja jne) • KIKO-klubi üritus
- etluskonkurss (tutvumine erinevate luuletajate ja prosaistide tekstidega)
- kino ja teatri ühiskülastused (töölehtede täitmine enne ja pärast külastust)
- vastavalt võimalustele koostöö näitlejate ja kirjanikega (nt Üllar Saaremäe - meie kooli vilistlane) • Kohtla-Järve ja Jõhvi lasteraamatukogu ja keskraamatukogu üritused

Teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- süvendab oma arusaama kirjandusest kui kultuuri- ja kunstinähtusest, selle rollist identiteedi kujundamisel ja ühiskonna mõtestamisel, tunneb ning väärtustab rahvuskultuuri traditsioone ja pärimust;
- arendab oma loovvõimeid, jutustamis- ja esitamisoskust, kirjutab eakohasel tasemel ja keeleliselt korrektseid kirjeldavas, jutustavas ja arutlevas laadis ning eri žanrites tekste, väljendab ja põhjendab oma arvamust nii suuliselt kui ka kirjalikult;
- leiab, hindab kriitiliselt ja kasutab otstarbekalt eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arvestab teabe kasutamise ja avaldamise head tava ning õiguslikke sätteid;
- õpib mitmekülgsemalt ja sügavamalt tundma ilukirjandusteose poeetikat, analüüsib teose süžeed, tegelasi ja olustikku, märkab kompositsiooni erijooni ning arutleb käsitletud probleemide ja väärtuste üle, tõlgendab kujundlikku keelt ja rikastab oma sõnavara;
- loeb, analüüsib, tõlgendab ja mõistab nii eakohast noortekirjandust kui ka eri žanrites eesti ja maailmakirjanduse klassikat, loeb luule-, proosa- ja draamatekste, arendab oma lugemisoskusi; • rikastab lugedes oma mõtlemis- ja väljendusoskust, täiendab enda kultuuri- ja kirjandusteadmisi, kujundab esteetilisi hoiakuid ja eetilisi tõekspidamisi.